

Motion till riksdagen 2025/26:3897

av Joakim Järrebring m.fl. (S)

med anledning av prop. 2025/26:92 Ett ställföreträdarskap att lita på

Innehållsförteckning

Förslag till riksdagsbeslut.....	2
Motivering.....	2
Anmälningsskyldigheten: polisanmälan.....	2
Socialdemokraternas förslag är därför:	3
Anmälningsskyldigheten: orosanmälan.....	4
Socialdemokraternas förslag är därför:	4
Barns rätt till insyn i det som gäller dem.....	5
Socialdemokraternas förslag är därför:	5
Stoppa vinstjakten.....	6
Socialdemokraternas förslag är därför:	7
En kontrollstation.....	7
Socialdemokraternas förslag är därför:	7
Övrigt.....	8
Ekonomiska konsekvenser för kommunerna	8
Föräldrabalkens namn	8
Regeringens bristfälliga bedömning i fråga om ansvarig myndighet	8

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överförmyndare ska ha en omedelbar anmälningsskyldighet till polis eller åklagare och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förmyndare även ska informera yngre barn om det bedöms vara till barnets bästa och att om detta inte görs av förordnade förmyndare ska det motiveras i årsberättelsen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den som på grund av sin anställning åtar sig uppdrag som god man eller förvaltare ska få förordnas som sådan ställföreträdare, om det finns särskilda skäl och endast inom kommunala förvaltarenheter eller andra icke-vinstdrivande organisationer, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en kontrollstation och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Gode män och förvaltare ska vara viktiga stöttepelare för de personer i vårt samhälle som är i behov av ställföreträdare. Det har under längre tid framkommit brister i nuvarande reglering och tillsyn. Den socialdemokratiskt ledda regeringen tog därför initiativ till en lagändring och tillsatte utredningen Ställföreträdarskap att lita på – en översyn av reglerna om gode män och förvaltare. Översynen syftade bl.a. till att förbättra tillsynen på området, skapa bättre förutsättningar för att kompetenta personer ska ställa upp som ställföreträdare och stärka enskildas ställning och skydd. I slutändan handlade utredningen om att de personer i vårt samhälle som är i behov av en ställföreträdare ska kunna lita på att de får den hjälp och det stöd som behövs.

Under innevarande mandatperiod har vi återkommande lyft nödvändigheten av att nuvarande regering tar vidare utredningen så att lagen kan ändras. Vi välkomnar att så nu äntligen har skett, men anser att regeringens förslag behöver skärpas.

Anmälningsskyldigheten: polisanmälan

I samband med överförmyndarens tillsyn kan det uppstå misstanke om att en ställföreträdare har gjort sig skyldig till brott mot huvudmannen och exempelvis orsakat ekonomisk skada för honom eller henne. Om det visar sig att det finns fog för misstanken är den i dag vanliga hanteringen att ställföreträdaren entledigas av överförmyndaren, som också utser en ny ställföreträdare. Överförmyndaren har ingen författningsreglerad skyldighet att göra en anmälan till polis eller åklagare när en ställföreträdare misstänks ha begått brott mot huvudmannen; ofta läggs uppgiften att utreda frågan och eventuellt göra en anmälan i stället på den nya ställföreträdaren.

Inom andra tillsynsområden är det vanligt att tillsynsmyndigheten har en uttrycklig skyldighet att anmäla misstänkta brott för utredning. Regeringen skriver i propositionen att det är naturligt att överförmyndaren också får en sådan skyldighet. Regeringen framhåller att överförmyndaren i många fall kan antas ha bättre förutsättningar än en ny

ställföreträdare när det kommer till att avgöra om en anmälan om misstänkt brottslighet bör göras, särskilt sett till att överförmyndaren är en professionell aktör som har i uppgift att granska hur ställföreträdaren sköter sitt uppdrag. Vi socialdemokrater instämmer i denna bedömning men anser att anmälningsskyldigheten ska omfatta alla misstänkta brott, inte enbart de som regeringen pekar ut. En ställföreträdare som misstänks för brott måste polisanmälas oavsett vad. Att avstå från att polisanmäla vore inte minst ett svek mot ställföreträdarens huvudmän.

Regeringens förslag lyder (vår kursivering):

Om överförmyndaren har anledning att anta att en förordnad förmyndare, god man eller förvaltare har begått ett brott mot sin huvudman *för vilket fängelse är föreskrivet och som har samband med verksamheten*, ska överförmyndaren omedelbart anmäla det till Polismyndigheten eller åklagare. Överförmyndaren ska inte vara skyldig att underrätta ställföreträdaren eller den enskilde om att en anmälan har gjorts, om det är olämpligt.

Förordnade förmyndare, gode män och förvaltare har huvudmän som ofta är mycket utsatta invånare, och många är dessutom barn. Om en överförmyndare har anledning att misstänka att en förordnad förmyndare, god man eller förvaltare begått ett brott bör det polisanmälas – detta oavsett om det är ett brott mot huvudmannen eller ej, och oavsett vilken påföljd som är föreskriven för brottet. Det framstår som märkligt att överförmyndare, som de kommunala och offentliga organ de är, inte enligt regeringen ska vara skyldiga att anmäla alla brott – även sådana för vilka fängelse inte är föreskrivet och sådana som inte har samband med verksamheten.

Om en ställföreträdare exempelvis misstänks ha begått barnpornografibrott innebär det en riskfaktor för huvudmannen om denne är ett barn, även om huvudmannen i ett inledande skede inte misstänks vara brottsoffer för gärningen eller om brottet inte har skett ”i samband med verksamheten”. Detta kan även vara en riskfaktor för huvudmannen om denne är vuxen; många huvudmän har svårigheter som gör det svårt för dem att stå upp för sig själva om de utsätts för brott.

Ett annat exempel är om en ställföreträdare har ägnat sig åt bedrägerier och förskingring. Då är det också en risk för huvudmannen, och det bör polisanmälas även om misstanken om bedrägeri och förskingring inte gäller huvudmannen.

Människor som begått brott ska som regel inte parallellt vara ställföreträdare åt utsatta människor. Självklart måste det polisanmälas oavsett.

Det framstår dessutom som orimligt att regeringen verkar ha lägre förväntningar på kommunala, offentliga organ som överförmyndare är, än vad som torde kunna ställas på medborgarna, dvs. att alla brott ska anmälas oavsett vilket straff som är föreskrivet för brottet som misstänks ha begåtts och oavsett om det misstänks ha gjorts mot medborgaren själv eller ej.

Socialdemokraternas förslag är därför:

Om överförmyndaren har anledning att anta att en förordnad förmyndare, god man eller förvaltare har begått ett brott, ska överförmyndaren omedelbart anmäla det till Polismyndigheten eller åklagare. Överförmyndaren ska inte vara skyldig att underrätta ställföreträdaren eller den enskilde om att en anmälan har gjorts, om det är olämpligt.

Anmälningsskyldigheten: orosanmälan

Den 15 januari 2026 trädde nya regler i kraft enligt propositionen Stärkt skydd för barn som riskerar att fara illa (prop. 2025/26:12), som innehåller flera förslag som syftar till att stärka barns möjligheter till skydd och stöd från socialnämnden. I propositionen föreslog regeringen bl.a. att anmälningsskyldigheten, utöver de som redan i dag omfattas av anmälningsskyldighet enligt socialtjänstlagen, även ska gälla ordningsvakter, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Kronofogdemyndigheten, Kustbevakningen, länsstyrelserna, Skatteverket och Tullverket samt anställda hos dessa myndigheter. Vidare föreslår regeringen att det i socialtjänstlagen ska förtydligas att även Ekobrottsmyndigheten, Migrationsverket, Åklagarmyndigheten och anställda hos dessa myndigheter, myndigheter och yrkesverksamma enligt skollagen (2010:800) och inom tandvården samt medlare som fått uppdrag enligt föräldrabalken redan i dag omfattas av anmälningsskyldigheten.

I beredningen av den propositionen ansåg ett par remissinstanser att ytterligare verksamheter bör omfattas av anmälningsskyldigheten. Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) ansåg t.ex. att landets överförmyndare bör omfattas. Regeringen konstaterade dock att det saknas beredningsunderlag för att även inkludera överförmyndare i bestämmelserna om anmälningsskyldighet.

I regeringens proposition Ett ställföreträdarskap att lita på, har som bekant frågor om överförmyndares anmälningsplikt beretts och regeringen föreslår att en anmälningskyldighet till rättsväsendet (polis eller åklagare) införs.

Förordnade förmyndare, gode män och förvaltare har huvudmän som ofta är mycket utsatta invånare, och många är dessutom barn. Det kan därutöver finnas barn till huvudmän som också har en utsatt situation.

Det framstår som märkligt att överförmyndare – som de kommunala och offentliga organ de är – föreslås ha en anmälningsplikt till polisen men inte anmälningsplikt till socialtjänst som andra kommunanställda har som kommer i kontakt med barn. För utsatta barn är det viktigt att vuxna som uppmärksammar oro kring barnet anmäler detta till socialtjänsten. För barn med ställföreträdare, eller barn som har föräldrar som har ställföreträdare, kan just överförmyndaren vara den enda som faktiskt har insyn och ser helheten kring ett barn som far illa under ett ställföreträdarskap eller av en förälder som har ställföreträdare, och då är det angeläget att det uppmärksammas och att barnets situation kan bedömas av socialtjänsten.

Precis som andra kommunala tjänstemän som kommer i kontakt med barn, så ska det finnas en anmälningsplikt vid oro. Denna anmälningsplikt har nyligen utvidgats av riksdagen, på förslag av regeringen, till att omfatta många fler myndigheter och verksamheter. En myndighet vars anställda har anmälningsskyldighet är Ekobrottsmyndigheten. I ljuset av detta är det orimligt att överförmyndare – som torde komma i kontakt med betydligt fler barn än Ekobrottsmyndigheten – inte också är anmälningspliktiga.

Socialdemokraternas förslag är därför:

Om överförmyndaren har anledning att fatta oro för ett barn ska överförmyndaren omedelbart anmäla det till socialtjänsten i enlighet med anmälningsskyldigheten enligt socialtjänstlagen. Överförmyndaren ska inte vara skyldig att underrätta ställföreträdaren om att en anmälan har gjorts, om det är olämpligt.

Barns rätt till insyn i det som gäller dem

Barnkonventionen är sedan den 1 januari 2020 svensk lag. Vid ärenden som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara till barnets bästa i enlighet med artikel 3. Rättigheterna i konventionen ska ses som en helhet och barnets bästa kan inte frikopplas från övriga rättigheter. De är odelbara och ömsesidigt förstärkande. Enligt artikel 12 ska konventionsstaterna tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

Vi socialdemokrater välkomnar förslagen om ökad insyn för den enskilde i ställföreträdarens verksamhet men menar att barns rättigheter måste tydliggöras.

Regeringens förslag lyder:

Gode män och förvaltare ska löpande hålla huvudmannen informerad om uppdraget, om det inte finns särskilda skäl mot det. Även förordnade förmyndare ska ha en sådan skyldighet i förhållande till barn som har fyllt 16 år. Att ställföreträdaren har fullgjort sin informationsskyldighet ska redovisas i årsberättelsen.

Både Sveriges Kommuner och Regioner och Rädda Barnen anser att den föreslagna åldersgränsen bör ändras för att bättre stämma överens med barnkonventionen. Frågan berörs i Barnkonventionsutredningens betänkande Barnkonventionen och svensk rätt (SOU 2020:63 s. 561–572). I betänkandet tas 12 kap. 7 § föräldrabalken upp i anslutning till konventionens artikel 12, som handlar om att barn ska tillförsäkras en rätt att uttrycka åsikter och få dem beaktade och att barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Barnkonventionsutredningen bedömer att bestämmelsen inte är oförenlig med barnkonventionens krav enligt artikel 12 eller med konventionen i övrigt, men att bestämmelsen skulle vinna på en formulering som omfattar även yngre barn.

Vi socialdemokrater delar denna bedömning. Regeringen framhåller att enligt barnkonventionen ska barnets åsikter tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad, och man skriver därefter. ”Det bör därför framhållas att förmyndaren även ska informera ett yngre barn, om det bedöms vara till barnets bästa.”

Det är ett bra förtydligande som bör lyftas fram, särskilt i ljuset av de enskilda barnens utsatta ställning i relation till vuxenvärlden och ställföreträdaren. Den historiska erfarenheten är dessutom att den civilrättsliga lagstiftningens otydlighet i fråga om barns rättigheter har inneburit att de inte har respekterats, varför det är särskilt motiverat att i lag förtydliga barns rättigheter.

När regeringen föreslår en åldersgräns på 16 år, utan att tydligt i sitt förslag inkludera de yngre barnen, är risken stor att de yngre barnens rättigheter inte kommer att respekteras.

Socialdemokraternas förslag är därför:

Gode män och förvaltare ska löpande hålla huvudmannen informerad om uppdraget, om det inte finns särskilda skäl mot det. Även förordnade förmyndare ska ha en sådan skyldighet i förhållande till barn som har fyllt 16 år. Förmyndare ska även informera ett yngre barn, om det bedöms vara till barnets bästa. Att den förordnade ställföreträdaren har fullgjort sin informationsskyldighet ska redovisas i årsberättelsen. Om yngre barn inte har informerats ska det i årsberättelsen motiveras varför.

Stoppa vinstjakten

Systemet med gode män och förvaltare bygger på människors ideella engagemang, dvs. att det finns personer som på sin fritid och mot en relativt låg ersättning ställer upp med att ta hand om en annan persons ekonomiska och personliga angelägenheter. Vi delar regeringens bedömning att det här ideella engagemanget är en styrka för samhället och viktigt att bevara. Bland de som behöver en god man eller förvaltare finns det dock personer med ett stort hjälpbehov som får vänta länge på att en ställföreträdare förordnas. Det förekommer även att överförmyndaren inte alls kan hitta en lämplig ställföreträdare för den som behöver hjälp. Även om den enskilde i dessa fall ofta har andra hjälp- och stödinsatser från det allmänna kan bristen på den samlade intressebevakning som ett ställföreträdarskap innebär medföra stora problem. Exempelvis kan den enskilde stå utan någon som ser till att hans eller hennes räkningar blir betalda, ansöker om de insatser som han eller hon har behov av eller följer upp att beslutade insatser fungerar som förväntat. Sedan några år tillbaka finns det ett antal privata företag som tillhandahåller ställföreträdare. För att möta behovet av ställföreträdare i komplicerade ärenden har även vissa kommuner inrättat en s.k. förvaltarenheter. Justitieombudsmannen har i olika sammanhang uppmärksammat att kommunala förvaltarenheter kan fylla en funktion när det hos en överförmyndare råder brist på ställföreträdare som är beredda att åta sig nya och särskilt krävande uppdrag (se JO:s beslut den 20 december 2023 i dnr 7680-2022 och den 30 april 2025 i dnr 581-2024 samt protokoll från inspektion den 25–27 april 2023 i dnr 2868-2023).

Regeringens förslag lyder: ”Den som på grund av sin anställning åtar sig uppdrag som god man eller förvaltare ska få förordnas som sådan ställföreträdare om det finns särskilda skäl.”

Vi socialdemokrater instämmer i regeringens bedömning att anställda ställföreträdare behövs i vissa fall, men motsätter oss att vinstdrivande privata aktörer ska tillåtas fortsätta tjäna pengar på utsatta individer.

Efter att ovannämnda utredning presenterats skrev professor emerita Eva Blomberg på DN Debatt om utredningens förslag. Hon skrev bl.a.:

Om jag vore kriminell skulle jag satsa på denna bransch. Cirka 40 miljarder kronor ligger i potten. Dagligen annonseras vilka som kan vara lämpliga offer och inte sällan var de bor. Det borde inte vara så svårt att lura pengar av dem i ett kontrollsystem som enbart bygger på att räkenskaper granskas en gång om året av överbelastade tjänstemän.

Också andra har pekat på detta problem.

Häromåret rapporterade SVT i Uppdrag granskning om en kvinna med funktionsnedsättning i Degerfors, som försvunnit från sitt hem och sina föräldrar, under sin förvaltares inverkan och till synes helt utan grund. Ansvariga myndigheter gav inga svar och pekade på varandra och på förvaltaren, hos det privata bolaget Optio, som skaffat skyddad folkbokföring åt kvinnan. Detta hade gjorts med påståenden om att det handlade om att skydda henne från hennes föräldrar, men en tidigare assistent till kvinnan, som varit det i över 20 år, sa till SVT: ”Någon hotbild finns inte på kartan.” Rättsombudet från föreningen FUB sa till SVT om förvaltarens agerande: ”Det var ett enkelt sätt att komma ifrån en familj man upplever som besvärlig och jobbig för att de kämpade för sin dotter.”

Uppdrag granskning lyckades till slut spåra kvinnan, som av förvaltaren flyttats till en lägenhet i Örnsköldsvik, 65 mil från hennes hem. Under det korta mötet uttrycker

hon en önskan om att kunna bjuda familj och vänner till sin födelsedag, men inte kunde det eftersom hon inte hade någon telefon. Det som framgått är oerhört allvarligt och illustrerar vilken absolut makt förvaltarskap innebär. Den makten får inte falla i orätta händer. För oss socialdemokrater har vinstmotiv ingen plats i detta sammanhang, inte minst för att inte locka kriminella att etablera sig inom systemet.

I ovannämnda fall var förvaltaren från ett företag som arbetar med godman- och förvaltarskap och som även varit förvaltare till en man utanför Örnsköldsvik, vars fall fått omfattande uppmärksamhet i medierna. Han blev satt under förvaltarskap mot sin vilja – och fick till slut rätt i domstol. Mannens fall är första gången som statens ansvar för felaktiga förvaltarskap prövats i domstol, enligt Centrum för rättvisa, som har menat att det finns behov av vägledning i hur allvaret av en sådan här överträdelse ska bedömas.

Det är fel att företag tillåts fortsätta så här. Det förstör enskildas liv. Och samtidigt tjänar företag pengar på det, och det finansieras helt av svenska skattemedel. Det är uppseendeväckande att regeringen ställer sig på de här företagens sida och vill att de ska få fortsätta tjäna pengar på utsatta individer.

Socialdemokraternas förslag är därför:

Den som på grund av sin anställning åtar sig uppdrag som god man eller förvaltare ska få förordnas som sådan ställföreträdare inom kommunala förvaltarenheter eller annan icke-vinstdrivande organisation, om det finns särskilda skäl.

En kontrollstation

Det var den socialdemokratiskt ledda regeringen som 2019 tillsatte den utredning som ligger till grund för regeringens proposition. Det är välkommet att lagen nu kan ändras. Det är angeläget att följa upp om och hur lagändringarna får effekt samt om ytterligare lagändringar är motiverade. Erfarenheten visar att lagändringar inom ställföreträdarskap ofta får sina verkliga konsekvenser först i tillämpningen, exempelvis vad gäller rekrytering, arbetsbelastning och rättssäkerhet. En uppföljning som även tar till vara praktikers och civilsamhällets erfarenheter kan därför vara avgörande för att tidigt fånga upp både positiva effekter och oavsiktliga konsekvenser.

Därför bör en kontrollstation om tre till fem år finnas, där regeringen har i uppdrag att göra en översyn av dessa lagändringars genomförande och effekter, samt en bedömning av om ytterligare reformer är motiverade.

Socialdemokraternas förslag är därför:

Regeringen ska om tre till fem år ha en kontrollstation där en översyn görs av lagändringarnas genomförande och effekter samt av om ytterligare lagändringar är motiverade.

Övrigt

Ekonomiska konsekvenser för kommunerna

Regeringens förslag leder till ökade kostnader för kommunerna. Regeringens bedömning är att omfattningen av dessa kostnader motsvarar den totala kostnadsbesparing som andra förslag innebär för kommunerna. Vi socialdemokrater ifrågasätter denna bedömning, men riksdagens partier har inte de utredningsmöjligheter som regeringspartier har till hands. Vi socialdemokrater vill prioritera välfärden och kommunernas och regionernas arbete. Vi vill se ett systemskifte för svensk välfärd där de generella statsbidragen ska räknas upp med inflationen varje år. Detta redogör vi för i vår budgetmotion.

Föräldrabalkens namn

Dessa lagändringar som rör ställföreträdarlagstiftningen sker i föräldrabalken, och aktualiserar återigen frågan om en namnändring av denna balk. Dessa frågor rör inte föräldrar och namnet på denna balk fortsätter att leda till otydlighet i lagen och dess tillämpning. Kritik mot föräldrabalkens namn har lyfts av många, inklusive från barn- och kvinnoorganisationer som pekat på hur föräldrabalken genomgående har låtit våldsutövande vuxnas, ofta mäns, rättigheter gå före barnens rättigheter, och just balkens namn har då framställts som en bidragande orsak då det framstår som att det handlar om föräldrars ”rättigheter”, inte barns. I detta sammanhang har ett namnbyte till exempelvis ”barnbalken” föreslagits, men det riskerar också bli fel i relation till t.ex. ställföreträdarfrågorna, och även de många barnrelaterade lagar som finns utanför den civilrättsliga lagstiftningen. Ett annat alternativ som nämnts är att dela upp balken i fler. Vi noterar att just frågan om balkens namn och uppdelning kan vara något som bör ses över i samband med framtida utredningar.

Regeringens bristfälliga bedömning i fråga om ansvarig myndighet

Regeringen meddelar i propositionen sina planer i fråga om vilken myndighet den avser att utse för de uppgifter som uppstår i och med lagändringarna, även om det föreslås ske på förordningsnivå. Vi har ingen invändning mot att det sker genom förordning, men då regeringens redogörelse och överväganden kring vald myndighet upptar ett visst utrymme i propositionen (se exempelvis avsnitt 5 och 6, s. 50–62) vill vi här framställa vad som framstår saknas.

Regeringen aviserar att den avser att utse MFoF till ansvarig myndighet. Regeringens redogörelse för sina överväganden framstår som bristfällig då inget nämns om de stora problem som på senare år har framkommit kring denna myndighets verksamhet och rättstillämpning.

För det första: MFoF ansvarar för att adoptioner till Sverige ska ske på ett lagligt och etiskt godtagbart sätt. De senaste årens avslöjanden och haveri på adoptionsområdet visar att myndigheten misslyckats fatalt med detta uppdrag. Omfattande kritik har riktats mot myndigheten från såväl adopterade som föräldrar (både biologiska och adoptivföräldrar), barnrättsorganisationer och andra experter samt politiker. Myndighetens agerande har slagit hårt mot mycket utsatta barn och andra individer, samt sannolikt varit olagligt enligt såväl svensk lag som internationell rätt. Utifrån mediebevakningen framstår det dessutom som att myndigheten har haft kännedom om både

sitt eget och andras bristfälliga, och sannolikt olagliga, agerande, men avstått från att agera.

För det andra: MFoF är också en s.k. kunskapsmyndighet för föräldraskapsstöd, familjerådgivning och socialnämndernas familjerättsliga ärenden. Myndigheten har till uppgift att vara ett kunskapsstöd till kommunerna när de gör familjerättsliga utredningar, som beställs av tingsrätterna i mål om vårdnad, boende och umgänge. I de allra flesta mål om detta går tingsrätterna på kommunernas förslag i dessa utredningar. De senaste årens avslöjanden och haveri på familjerättsområdet visar på att myndigheten misslyckats fatalt också med detta uppdrag. Barn har mördats, utsatts för våld och andra övergrepp på grund av familjerätternas utredningar. Omfattande kritik har riktats mot myndigheters, inklusive kommunernas, tolkning av lagen och kritiken har kommit från såväl barn som föräldrar, barn- och kvinnorrättsorganisationer samt andra experter inom akademi och myndigheter. MFoF:s roll i detta har varit central då de brustit i att vara en kunskapsmyndighet för lagstiftarens intention om barnets bästa.

Civilutskottet konstaterade 2023:

Under årens lopp har riksdagen beslutat om lagändringar som syftar till att stärka barnrättsperspektivet i mål om bl.a. vårdnad. Barnets bästa ska vara avgörande för alla frågor om vårdnad, boende och umgänge. Vid bedömningen ska det fästas avseende särskilt vid dels risken för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för övergrepp eller att barnet olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa, dels barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna (kontaktprincipen). Kartläggningar på området visar dock att kontaktprincipen har fått ett större genomslag i praktiken än risken för att barnet far illa. Den fråga som uppkommer är därför hur det kan säkerställas att prövningen utfaller till barnets bästa när en riskbedömning i fråga om våld aktualiseras i ett mål om vårdnad, boende eller umgänge.

På grund av detta var regering och riksdag tvungna att skärpa lagen för att tydliggöra för ansvariga myndigheter, inklusive MFoF, barns rätt till liv och hälsa. Propositionen Tryggare hem för barn beslutades 2024 som ett resultat av ett mödosamt arbete med många inblandade, just för att MFoF inte klarade sin uppgift som s.k. kunskapsmyndighet. Barns rätt till liv och hälsa är alltid överordnat den s.k. kontaktprincipen. Detta var tydligt också med tidigare lagstiftning, och tydliggjordes också när barnkonventionen blev svensk lag, men ändå var bristerna på MFoF stora avseende detta.

Sammanfattningsvis: MFoF har uppvisat omfattande brister i fråga om sin rättstillämpning och verksamhet. Detta har drabbat många utsatta individer, inklusive många barn.

I riksdagen är vi medvetna om att ett visst arbete har vidtagits för att söka råda bot på bristerna på MFoF, men fortsatt framkommer oroande uppgifter både på adoptionsområdet och kring den familjerättsliga tillämpningen. Myndigheten har ett stort beting framför sig för att råda bot på de många konstaterade bristerna.

Det torde vara uppenbart att MFoF inte har den kapacitet som krävs för att ta sig an ännu ett ansvarsområde som rör mycket utsatta individer, varav många är barn.

Vi socialdemokrater ifrågasätter därför regeringens ansats att göra MFoF ansvarig för hanteringen av centrala uppgifter för ännu en mycket utsatt grupp, nämligen de många utsatta individer som har ställföreträdare. Det framstår som ett felaktigt och dåligt underbyggt ställningstagande från regeringens sida. Vår förhoppning är att regeringen tar ett omtag och lägger uppgifterna om att vara såväl registermyndighet som kunskapsmyndighet annorstädes.

Joakim Järrebring (S)

Leif Nysmed (S)

Denis Begic (S)

Markus Kallifatides (S)

Laila Naraghi (S)

Anna-Belle Strömberg (S)